

**ANALIZA E BASHKËPUNIMIT
NDËRKUFITAR NË LUFTËN
KUNDËR TRAFIKIMIT
NJERËZOR DHE DHUNËS
NË BAZË GJINORE**

-
REKOMANDIME

Saša Ilić

2023

ANALIZA E BASHKËPUNIMIT NDËRKUFITAR NË LUFTËN KUNDËR TRAFIKIMIT NJERËZOR DHE DHUNËS NË BAZË GJINORE ME REKOMANDIME

**Publikuar nga: Qendra për Paqe dhe Tolerancë Prishtinë me
mbështetjen e Peaceful Change Initiative**

Autor: Saša Ilić

2023

Contents

Hyrje.....	3
METODOLOGJIA.....	4
PËRSHKRIMI I PROBLEMIT	5
Migrimi.....	5
shkaku, pasojat, ndodhitë gjeopolitike, ruta mediterane dhe ballkanike	5
Situata e migrimit në Kosovën Lindore dhe Serbinë Jugore	7
Problemet dhe pasojat e ndërprerjes së bashkëpunimit në parandalimin e trafikimit dhe kontrabandës me qenie njerëzore.....	9
Dhuna në baza gjinore	10
Shkaku, pasojat, mekanizmat juridik, parandalimi	10
Izolimi si formë e dhunës.....	11
REKOMANDIME.....	14

Hyrje

Për të përmirësuar reagimin sistematik të shoqërisë ndaj problemit të trafikimit të qenieve njerëzore, ky dokument i referohet katër komunave që gravitojnë drejt të ashtuquajturës rrugët e migrimit dhe të cilat gjeografikisht mbështeten te njëra-tjetra. Bujanoci, Presheva, Partesh dhe Ranillug. Në këto komuna janë organizuar aktivitete në kuadër të projektit të “bashkëpunimit ndërkufitar” kundër trafikimit dhe kontrabandës me qenie njerëzore.

Përveç kësaj, parandalimi dhe paralajmërimi i hershëm në dhunën me bazë gjinore si dhe mbrojtja e viktimave janë të inkuorporuara në aktivitetet e projektit, kështu që ky dokument trajton problemin e dhunës me bazë gjinore si dhe mekanizmat ligjorë dhe problemet në shtypjen e dhunës në familje.

Qëllimi i këtij dokumenti është të shpjegojë, rekomandojë dhe në një farë mënyre të sigurojë kuptimin e rëndësisë së respektimit dhe mbrojtjes së të drejtave të njeriut, reagimin e vazhdueshëm gjithëpërfshirës të shoqërisë përmes një sistemi të përmirësuar të parandalimit, ndihmës dhe mbrojtjes së viktimave, identifikimit me kohë të rasteve në praktikë dhe monitorimin e ndjekjes efektive të autorëve. Gjithashtu, duhet të rekomandojë mjete për luftimin e trafikimit të qenieve njerëzore përmes lidhjes funksionale dhe ngritjes së kapaciteteve institucionale të të gjitha subjekteve në sektorin qeveritar dhe civil, në përputhje me dinamikën e sfidave, rreziqeve dhe kërcënimeve të reja.

Për të kuptuar më mirë problemin e akteve kriminale si trafikimi dhe kontrabanda me qenie njerëzore, dokumenti do të përshkruajë migrimin, rrugët e migrantëve, pozicionin gjeopolitik të Ballkanit Perëndimor, si dhe rëndësinë e bashkive të sipërpërmendura si zonë tranziti. Dokumenti do të shpjegojë edhe pasojat për viktimat e kontrabandës, trafikimit, shfrytëzimit seksual, fshehjes së autorëve të krimeve për shkak të mosbashkëpunimit të policisë rajonale dhe kufitare në Kosovën Lindore dhe Serbinë Jugore.

Qëllimet specifike të kësaj politike praktike janë shpjegimi dhe krahasimi i sistemeve juridike në Kosovë dhe Serbi, krahasimi i konventave ndërkombëtare me sistemet juridike kombëtare dhe rekomandimi i autoriteteve lokale për mundësitë e aplikimit të praktikave pozitive.

Duke marrë parasysh “vakumin” e krijuar në bashkëpunimin e Ministrive të Punëve të Brendshme të Serbisë dhe Kosovës si dhe institucioneve dhe autoriteteve të tjera si në nivel qendror ashtu edhe në atë lokal, është e një rëndësie të madhe për publikun e gjerë që kjo politikë praktike të shpjegojë rëndësinë dhe funksionin e “rrjetit” të sapokrijuar i cili përbëhet nga anëtarë të profesioneve, arsimit dhe kombësive të ndryshme, të cilët do të operojnë territorialisht në territorin e këtyre katër komunave me synimin për të siguruar bashkëpunim indirekt.

METODOLOGJIA

Si metodologji për përpilimin e këtij dokumenti janë përdorur të dhënat nga hulumtimi paraprak, i cili konsistonte në biseda të shumta me qytetarë dhe konsultime me zyrtarë vendorë, institucione, polici lokale dhe rajonale. Gjithashtu u përdorën të dhënat dhe rezultatet nga punëtoritë e mbajtura me përfaqësues të OSHC-ve, mediave, qendrave dhe institucioneve për

punë sociale, punonjës të policisë lokale dhe rajonale, koordinatorë të shtëpive të sigurta dhe ekspertë në migrim, trafikim dhe kontrabandë me qenie njerëzore si dhe dhunë me bazë gjinore.

Para fillimit të shkrimit të këtij dokumenti, ka pasur takime konstruktive individuale me përfaqësues të shoqatave, drejtorë të institucioneve që merren me trafikimin e qenieve njerëzore, mbrojtjen dhe kujdesin e viktimave, si dhe me kryetarët e komunave të sipërpërmendura dhe bashkëpunëtorët e tyre. Deklaratat e tyre do të jenë pjesë përbërëse e këtij dokumenti, si dhe një analizë e situatës aktuale.

Një pjesë e konsiderueshme e të dhënave u mbledhën në vetë punën me një grup njerëzish që nuk janë informuar asnjëherë ose gjatë punës së tyre në detaje për shfaqjen e krizës së migrantëve ose dhunës me bazë gjinore, si dhe për sistemet e mbrojtjes dhe parandalimit të viktimave në komunitetin e tyre. Këto të dhëna janë shfrytëzuar për të analizuar nivelin e informimit të qytetarëve në këtë rajon, pastaj sa i gatshëm është komuniteti për të reaguar ndaj këtij fenomeni social, nëse komunitetet kanë besim në institucionet vendore, që janë sistemet e mbrojtjes së viktimave, nëse komuniteti është sociologjikisht. gati për të bërë dallimin midis poleve fitimprurëse nga aktet kriminale dhe nëse komuniteti tradicionalisht kultivon stereotipe për diskriminimin ndaj grave dhe fëmijëve. Gjithashtu, duke u bashkuar me anëtarët e rrjetit duke përdorur metodën e multietikës, u bë e mundur të analizohen dallimet dhe ngjashmëritë në komunitetet (shqiptarë, rom dhe serb) që gravitojnë në këtë zonë të Serbisë Jugore dhe Kosovës Lindore.

Gjatë pjesës edukative, duke punuar me rreth 40 individë, ekspertë dhe trajnerë kanë punuar jo vetëm në fushën e informacionit përmes metodave klasike të seminareve dhe puntorive, por edhe në vlerësimin e shkallës së njohjes së problemit, duke u mundësuar pjesëmarrësve të prezantojnë shembuj, zhvillimin e komunikimit të ndërsjellë në disa gjuhë, socializimi, bisedat e drejtpërdrejta me institucionet kompetente dhe zyrtarët e stacioneve policore. Në këtë mënyrë, janë analizuar potenciali i pjesëmarrësve, niveli i bashkëpunimit ndërkufitar, vullneti dhe dëshira për bashkëpunim në nivel lokal, niveli i ekspertizës së stafit të qendrave për punë sociale dhe institucioneve të tjera që do të jenë gjithashtu pjesë e këtij dokumenti, si dhe përfaqësimi i tyre në komunitet.

Të dhënat dytësore janë mbledhur nga faqet zyrtare të institucioneve shtetërore dhe vendore, deklaratat e zyrtarëve dhe subjekteve përkatëse në media, si dhe nga bazat e të dhënave të të dhënave zyrtare statistikore të publikuara në dispozicion të publikut nëpërmjet mediave elektronike, analizave të publikuara të organizatave profesionale civile.

PËRSHKRIMI I PROBLEMIT

Migrimi

shkaku, pasojat, ndodhitë gjeopolitike, ruta mediterane dhe ballkanike

Kriza evropiane e migrantëve ose kriza evropiane e refugjatëve filloi të përdoret zyrtarisht si term që nga viti 2010, kur për shkak të rrethanave gjeopolitike si luftërat dhe krizat e rënda

ekonomike, një numër i madh njerëzish nga Azia dhe Afrika, por edhe një numër i konsiderueshëm nga Evropa Juglindore, më konkretisht nga Shqipëria, janë shpërngulur kryesisht ilegalisht në vendet e Evropës Perëndimore. Përshkallëzimi i krizës përjetohet nga lufta civile në Siri, por edhe nga situata e keqe politike dhe ekonomike në Afrikën Veriore dhe Qendrore. Duhet të dimë se, sipas nenit 14 të Konventës së OKB-së, migrantët që largohen nga vendi i tyre për shkak të luftës ose kërcënimit të afërt të luftës konsiderohen si refugjatë lufte dhe kanë të drejtë të kërkojnë azil dhe shtetet nënshkruese të kësaj konvente janë të detyruara t'ua ofrojnë atë.

Në fillim të krizës, migrantët e paligjshëm përdorën kryesisht rrugën detare për në Greqi dhe Itali, por me krijimin e krizave të reja në Azi (Afganistan), lëvizja e emigrantëve mori rrugën tokësore përmes Turqisë për në Bullgari dhe Greqi dhe më tej në Ballkanin Perëndimor. Edhe pse pjesërisht, kjo rrugë ballkanike përdoret ende nga emigrantët (refugjatët e luftës), numri më i madh i migrantëve janë të ashtuquajturit migrantë të punës, të cilët, për shkak të kushteve të vështira të jetesës në vendet e tyre, migrojnë në BE. Ky migrim bëhet masivisht në grup dhe në mënyrë të organizuar, ku kur arrijnë në vendet e Ballkanit Perëndimor, tentojnë të depërtojnë ilegalisht përmes kufirit Serbo-Hungarezo-Kroat. Duhet të dimë se këta emigrantë ekonomikë nuk kanë të drejtë të kërkojnë azil dhe për këtë arsye mund të deportohen. Qëndrimi në vendet tranzit, siç thotë edhe vetë përshkrimi, është i përkohshëm dhe duke pasur parasysh se synimi i emigrantëve është të shkojnë në BE, që do të thotë se migrantët përdorin këto vende tranzit për grupim, duke pritur mundësitë dhe rrethanat e favorshme për kalime të paligjshme direkt, por më shpesh përmes ndërmjetësve, pra kontrabandistëve. Kontrabandistët që në fillim ishin banorë të zonës, por kohët e fundit kontrabanda është zhvilluar në atë masë sa që organizatorët janë vetë emigrantë që ndodhen prej kohësh në këto territore dhe që njohin vijat kufitare dhe kufirin, masat mbrojtëse në lidhje me pjesët e kufijve që nuk mbrohen ose janë të mbrojtura keq.

Establishmenti politik i Bashkimit Evropian tregoi solidaritet me emigrantët që iknin nga zonat e shkatërruara nga lufta, por pas disa kohësh një pjesë e Bashkimit Evropian, pra publiku i tij, filloi një fushatë kritikash të ashpra ndaj politikës së përgjithshme të hapjes ndaj migrantëve, në disa shtetet që shkaktojnë edhe mbylljen fizike të kufijve, siç është kufiri i Hungarisë me Serbinë. Në vend të veprimit dhe ndihmës së shpejtë dhe efikase për vendet tranzite për t'u kujdesur dhe për të penguar migracionin ekonomik, për të mbrojtur zonat kufitare dhe për të regjistruar migrantët në mënyrë më efikase, një atmosferë jo solidariteti, zona pasigurie për lëvizjen e popullsisë vendase, si dhe një atmosferë mirëseardhjeje ekstreme ku qytetarët e disa vendeve evropiane po demonstrojnë kundër politikës së hapjes ndaj emigrantëve. (shembull i protestave të mëdha kundër emigrantëve në Greqi në 2020). Meqë ra fjala, ishujt grekë që ndodhen pranë kufirit detar me Turqinë janë rutë detare drejt vendeve të BE-së dhe në një moment ata ishuj pranuan një numër më të madh emigrantësh se sa numri i popullsisë vendase. Në përmbledhje, do të thotë se ka një disproporcionalitet të madh në pritjen dhe përkujdesjen e emigrantëve në vendet e BE-së prej andej dhe problemin e rritjes së pakënaqësisë së popullatës së vendeve pritëse dhe motivimin shtesë që disa vende të BE-së po shkojnë drejt shndërrimit të tillë, një zonë tranziti, e cila më tej krijon mundësinë e kontrabandës, por dhe trafikimit të qenieve njerëzore.

Një vend i rëndësishëm në rrugën drejt rutës ballkanike është Turqia, e cila ka pranuar mbi një milion njerëz, megjithatë, politika e marrëdhënieve ndaj emigrantëve në Turqi varet edhe nga

marrëdhëniet politike midis Turqisë dhe Bashkimit Evropian, kështu që nëse kjo marrëdhënie prishet, siç është rasti me presidentin turk Erdogan (Tayyip Erdogan) i cili njoftoi në vitin 2020 se do të lejohet rreth një milion emigrantë në kufijtë evropianë, duke krijuar presion shtesë në Bashkimin Evropian dhe veçanërisht në vendet tranzit. Për shembull, viti 2015 ishte kulmi i krizës së emigrantëve dhe në atë kohë më shumë se një milion njerëz kaluan përmes Ballkanit Perëndimor (Maqedonia e Veriut, Kosova, Serbia, Bosnja dhe Hercegovina) drejt BE-së.

Me fillimin e luftës në Ukrainë, filloi një valë tjetër refugjatësh dhe sipas të dhënave më të fundit të publikuara të UNHCR-së nga janari 2023 vlerësohet se pothuajse 8 milionë njerëz (7,977,980) janë larguar nga Ukraina. Megjithatë, ndryshe nga migrantët ekonomikë, ky migrim vjen nga një vend evropian i prekur nga lufta dhe që dallon edhe për nga mosha dhe struktura gjinore, ku shumica e tyre janë gra dhe fëmijë dhe statusi i tyre është refugjat me karakteristikat e qëndrimit të përkohshëm dhe mundësisë për t'u bërë shtetas të vendit të parë pranues, përkatësisht: e drejta për arsimim, punësim dhe lëvizje jashtë qendrave të refugjatëve, blerje të pasurive të paluajtshme etj.

Qendra e pritjes në Vranjë është lehtësisht e arritshme nga vetë qyteti dhe aktualisht strehon 83 persona, 21 prej të cilëve janë nën 18 vjeç. Të rriturit janë gra. Statusi i tyre është sipas të gjitha standardeve ndërkombëtare (Mbrojtja e Përkohshme). Në një bisedë me përfaqësues të Komisarariatit për Refugjatët, fëmijët lejohen të ndjekin shkollën, ndërsa të rriturit mund të hyjnë në tregun e punës dhe të kenë liri të plotë lëvizjeje. Për faktin se qendra e pritjes ndodhet në një zonë ku bëhet kontrabandë, një nga aktivitetet e projektit lidhet pikërisht me vizitën e kësaj qendre për të vlerësuar rrezikun e mundshëm që refugjatët të bëhen viktimë të kontrabandës dhe trafikimit të qenieve njerëzore. Anëtarët e “rrjetit” sugjeruan se pikërisht për faktin se në rezidencë ka gra dhe fëmijë dhe se ajo ndodhet në një rrugë migrantësh, pra aty ku “fshijnë” grupet e kontrabandës, rreziku i trafikimit të qenieve njerëzore mund ose jo të përjashtohet.

Situata e migrimit në Kosovën Lindore dhe Serbinë Jugore

Fokusi i këtij dokumenti është rajoni i Ballkanit Perëndimor (Maqedonia Veriore, Serbia dhe Kosova), i cili gjeografikisht zë një pozicion të favorshëm vetëm për stacionim të përkohshëm të emigrantëve dhe për këtë flet fakti që një numër i vogël kërkojnë azil. Edhe pse aktualisht ka 15 qendra pritëse në Serbi dhe tre në Kosovë, duke marrë parasysh kapacitetet e mëdha

akomoduese dhe kushtet e shkëlqyera akomoduese me kujdes adekuat shëndetësor, një numër shumë i vogël i migrantëve qëndrojnë në to. Për shembull, qendra e pritjes në Preshevë ka një kapacitet prej 1000, e cila në momentin e shkrimit të këtij dokumenti strehon rreth 800 emigrantë nga Afganistani, por qëndrimi i tyre është vetëm 72 orë, gjë që na tregon se mërgimtarët po shkojnë më tej drejt kufi me Hungarinë. Situata është e ngjashme në qendrat e azilit në Vanidol dhe Lipline, megjithëse me kapacitete më të vogla emigrantët nuk mbahen atje për një kohë të gjatë. Kjo rrugë e Ballkanit Perëndimor është më dominuesja për shkak të tranzitit më të lehtë dhe më të sigurt nga toka, dhe më së shpeshti përdoret nga emigrantët kryesisht nga Siria, pastaj nga Afganistani, Pakistani, Irani dhe Iraku. Rruga degëzon në disa drejtime në të gjithë kufirin e Maqedonisë së Veriut me Serbinë dhe Kosovën, por kalimet më aktive janë pikërisht në territorin e komunës së Preshevës. Edhe pse po bëhen përpjekje të mëdha për të mbrojtur kufirin nga kalimet ilegale, ku janë të përfshira edhe shërbimet policore kufitare, pas marrëveshjes së nënshkruar trepalëshe të Austrisë, Serbisë dhe Hungarisë për mbrojtjen e kufirit, ai nuk mund të mbyllet hermetikisht. Sipas deklaratës së kreut të Policisë Kufitare, Milet Jandriq, në kufirin me Hungarinë, pas një konfrontimi të armatosur të ndërsjellë mes grupeve të emigrantëve, janë arrestuar rreth 1000 persona, të cilët vijnë kryesisht nga Afganistani dhe Maroku. Duhet theksuar se Dhomat e Tregtisë për Refugjatët dhe Migracionin nuk kanë mandat të ndalojnë me forcë emigrantët në qendrat e pritjes. Në fakt, kjo bazohet në deklaratën e Drejtorit të Qendrës për Mbrojtjen dhe Ndihmën e Azilkërkuesve në Serbi për ndarjen e zonave apo territoreve të interesit ndërmjet grupeve kriminale, kontrabandistëve që po kryejnë vetëm detyrat e komplotistëve të aktivitetit. . Një problem shtesë është se autoritetet hungareze po “zbatojnë” emigrantët në kundërshtim me marrëveshjen për misionin e kuq, dhe sipas vlerësimit të tij, janë rreth 2500 persona që presin të kalojnë kufirin me Hungarinë. Këta njerëz janë pre e lehtë për kontrabandistët, kryesisht bashkatdhetarë të azilkërkuesve, të cilët sërish u marrin para për tentativën për të kaluar. Rrallë vishet dhe paguhet me para në dorë, transaksioni kryhet përmes taq. njerëzit e bankës dhe kryesisht përmes Western Union Bank. E përmbledhur nga analiza e deklaratës së tij, bëhet fjalë për krim të organizuar që është shumëkombëtar, dhe pretendimet janë të vërtetuara ku janë arrestuar kontrabandistë të nacionaliteteve të ndryshme. Megjithatë, shtetet dhe shoqëria nuk duhet të krijojnë një atmosferë anti-migrante për shkak të këtyre incidenteve, sepse këta janë njerëz që u është dashur të largohen nga vendet e tyre për shkak të luftës ose situatës së vështirë financiare, shpesh në prag të urisë.

Qendra e pritjes në Vranjë është lehtësisht e arritshme nga vetë qyteti dhe aktualisht strehon 83 persona, 21 prej të cilëve janë nën 18 vjeç. Të rriturit janë gra. Statusi i tyre është sipas të gjitha standardeve ndërkombëtare (Mbrojtja e Përkohshme). Në një bisedë me përfaqësues të Komisarariatit për Refugjatët, fëmijët lejohen të ndjekin shkollën, ndërsa të rriturit mund të hyjnë në tregun e punës dhe të kenë liri të plotë lëvizjeje. Për shkak të faktit se qendra e pritjes ndodhet në një zonë ku bëhet kontrabandë, ekziston rreziku që refugjatët të bëhen viktimë të kontrabandës dhe trafikimit të qenieve njerëzore.

Problemet dhe pasojat e ndërprerjes së bashkëpunimit në parandalimin e trafikimit dhe kontrabandës me qenie njerëzore

Situata e monitorimit dhe regjistrimit të mërgimtarëve në këtë zonë është e ndërlikuar nga fakti i bashkëpunimit të dobët ose jo-ekzistues të ndërsjellë ndërmjet policisë ndërkufitare, stacioneve policore në Preshevë, Ranillug, Partesh dhe Bujanoc, si dhe Administratat Rajonale të Policisë në Vranjë dhe Gjilan. Në një bisedë me zv/komandantin rajonal të Drejtorisë së Policisë në Gjilan mësuam se bashkëpunimi ka përfunduar në vitin 2021 dhe bashkë me të edhe shkëmbimi i informacionit. Mungesa e bashkëpunimit ofron terren pjellor për organizimin e kontrabandës dhe trafikimit të qenieve njerëzore, ku grupet kriminale të këtij biznesi mund të kalojnë nga një sistem ligjor në tjetrin dhe ku nuk do të ndiqen penalisht për shkak të mosnjohjes së mandateve, veprave penale dhe në fund të fundit, mos shkëmbimi i informacionit mbi lëvizjen e migrantëve, personat e dyshuar për kontrabandë apo trafikim njerëzor. Këtë e mbështesin të dhënat e dhjetorit 2022, ku nëntë anëtarë të një grupi kriminal nga Vranja, Presheva dhe Surdulica u arrestuan me akuzën se kanë lehtësuar kalimin dhe transportimin e paligjshëm të 90 migrantëve të parregullt në një periudhë prej dy muajsh. Po ashtu, sipas Policisë nga Maqedonia e Veriut, në tetor të vitit 2022, nëntë anëtarë të një grupi kriminal nga territori i Kosovës. Fatkeqësisht, këta nuk janë shembuj të izoluar, por të shpeshtë me tendencë në rritje të grupeve kriminale.

- Ndërprerja e shkëmbimit të të dhënave për lëvizjen e emigrantëve ndërmjet administratave policore u hap derën kontrabandistëve që të organizojnë kontrabandë përmes kalimeve jozyrtare dhe nëpërmjet rrjetit të tyre të informacionit të kenë akses në të dhëna për pjesë të pasigurta të kufijve.
- Trafikimi i qenieve njerëzore gjithashtu mund të bëhet i papenguar nga i njëjti parim.
- Mosnjohja e ndërsjellë e sistemeve juridike u jep autorëve të veprave penale mundësinë të ikin nga sistemi ku kanë kryer krimin në një sistem tjetër ku nuk do të ndiqen penalisht.
- Viktimat e trafikimit, në këtë rast, mund të humbasin të gjitha mundësitë për kontakt dhe komunikim me vendin e tyre, veçanërisht kur bëhet fjalë për shfrytëzimin seksual, për shkak të shkatërrimit të dokumenteve personale, pengesave gjuhësore për komunikim të mundshëm me institucionet, mungesës së njohurive për terrenin dhe qytetet ku janë vendosur.
- Sipas informatave të marra nga menaxherët e shtëpive të sigurta në zonat serbe, bashkëpunimi i ndërsjellë nuk ekziston ose është shumë i dobët me shtëpitë e tjera të sigurta apo strehimoret, si dhe bashkëpunimi me institucionet, policinë, prokurorinë dhe qendrat për punë sociale. E njëjta situatë është edhe me shkëmbimin e të dhënave për viktimat në administratat e policisë rajonale. Pra, një viktimë që lirohet ose raporton vetë mund të qëndrojë më gjatë në një mjedis që nuk flet të njëjtën gjuhë, nuk është i informuar për procesin dhe procedurat dhe mbetet pa kontakt me familjen ose vendin e tij, ndonjëherë për një periudhë të gjatë kohore. Gjithashtu, për shkak të mosbashkëpunimit, viktimat kalon momente kritike pa ndihmën e duhur mjekësore, psikologjike dhe ligjore.

- Incidentet paralajmërojnë, sidomos kur përdoren armë zjarri, se ky problem duhet të zgjidhet sistematikisht, ku Policia duhet të jetë e aksesueshme dhe të komunikojë më shumë me qytetarët, institucionet dhe mediat.

** në aneksin I të këtij dokumenti mund të gjeni gjeni një hartë të rrugëve të Blakanit perëndimor*

** në aneksin II të këtij dokumenti gjinden në kornizat juridike*

Dhuna në baza gjinore

Shkaku, pasojat, mekanizmat juridik, parandalimi

Për shkak të faktit se shoqëria si në Kosovë ashtu edhe në Serbi nuk merret mjaftueshëm me këtë çështje në kuptimin e referimit të opinionit të gjerë tek thelbi për një kuptim më të mirë, është e nevojshme të sqarohet se çfarë përfaqëson ky term. Prandaj, “dhuna në familje paraqet aplikimin e forcës fizike dhe psikologjike ndaj anëtarëve të familjes, duke rrezikuar dhe lënduar fushën e sigurisë dhe besimit dhe ushtrimin e kontrollit dhe pushtetit ndaj anëtarëve të familjes, pavarësisht nëse është paraparë si vepër penale në legjislacionin e brendshëm dhe nëse autori është dhuna e raportuar tek autoritetet e zbatimit të ligjit apo jo.

Çka nënkuptohet me dhunën fizike?

Jo vetëm tentativë për vrasje dhe vrasje, por edhe: përdredhje krahu, djegie të pjesëve të trupit, goditje me shqelma, kanosje me armë, shtytje, grushtim, gërvishtje, kafshim, kafshim, shtytje, mbyllje në hapësirë, goditje me sende të ndryshme, detyrim fizik për marrëdhënie seksuale.

Forma e dhunës dhe abuzimit psikologjik?

Është çdo sjellje që karakterizohet nga poshtërimi dhe në fund me përndjekje, e format janë: kërcënimi, izolimi në shtëpi ose kufizimi i lëvizjes, kërcënimet për heqjen e kujdestarisë së fëmijëve, agresioni verbal, shkatërrimi i objekteve private dhe të përbashkëta, tortura psikologjike dhe shtrëngimi në marrëdhëniet seksuale.

Detyrimi i lartpërmendur në marrëdhënie seksuale gjithashtu ka format e veta

Kjo është: çdo marrëdhënie seksuale e detyruar nga kërcënimi fizik, përdorimi i forcës, poshtërimi, detyrimi për marrëdhënie seksuale të padëshiruara, ose detyrimi në marrëdhënie seksuale me persona të tjerë. Gjithashtu, detyrimi për striptizë, marrëdhënie seksuale sadiste, detyrimi i partnerit për të kryer marrëdhënie seksuale pas abuzimit fizik, vendosja e kushtit për mbajtjen e marrëdhënies martesore, detyrimi për marrëdhënie seksuale jashtëmartesore.

Dhuna ekonomike përfshinë:

Privimi i burimeve financiare, mohimi i ushqimit dhe nevojave elementare, kontrolli i kujdesit shëndetësor. Kjo formë dhune lidhet me kontrollin e partnerit nëpërmjet të ardhurave familjare dhe financiare ose ndalime në marrjen e vendimeve për shpenzimin e parave, mohimin e së drejtës së pronësisë së pasurisë së përbashkët, dëmtimin ose shkatërrimin e pasurisë, vjedhjen e pasurisë etj.

Izolimi si formë e dhunës

Çdo mbyllje ose kufizim i paligjshëm i lirisë së lëvizjes konsiderohet izolim dhe veprim i paligjshëm. Në teori dhe praktikë, ka situata të izolimit, përjashtimit të një anëtari të familjes nga shoqëria (ndërveprimi me botën e jashtme), kufizimi i lirisë së përdorimit të dhomave brenda hapësirës së banimit, mohimi dhe shkatërrimi i dokumenteve personale. Ka edhe raste kur një anëtar ose një familje e nënshtron izolimin e anëtarit të familjes me aftësi të kufizuara.

*në aneksin III të këtij dokumenti gjinden kornizat juridike nacionale dhe konventat ndërkombëtare

Shkaqet

Faktorët e përbashkët të dhunës në familje janë të barabartë dhe universal, përkatësisht dëshira për dominim, natyra e dhunshme e më të dobët. Sa i përket këtyre katër komunave, me siguri dhe dëshmitë e shumë viktimave që kanë gjetur strehim në shtëpi të sigurta, shkaqet më të shpeshta janë: xhelozia, paratë apo pasuria, kontrolli i financave, tradhtia bashkëshortore. Nga format, dhuna fizike është më e përhapura, sepse dhuna psikologjike është më e vështirë për t'u përcaktuar dhe njohur nga ana e viktimës, por sipas ekspertëve të instituteve dhe shtëpive të sigurta, dhuna fizike sigurisht paraprihet nga abuzimi psikologjik. Parteshi dhe Bujanoci janë komuna karakteristike etnikisht të përziera, por numri i martesave të përziera është shumë i vogël, kështu që nuk mund të flasim për dhunë për shkak të përkatësisë etnike. Megjithatë, ekziston edhe një faktor tjetër që është më pak karakteristik për Ranillugun dhe Parteshin, e ai është gjendja ekonomike e popullatës me një numër të madh familjesh që varen nga ndihma sociale. Pra ky faktor dominon në Bujanoc dhe prodhon përçarje në familje ku kemi raste të shpeshta të detyrimit për të lënë shkollën, fëmijët nën moshën 18 vjeçare detyrohen të martohen, si dhe fëmijët detyrohen të punojnë ose lypin. Në këto dy komuna dominon një tjetër faktor i jashtëm social, përkatësisht ndikimi i së drejtës zakonore dhe kulturës. Faktori i kulturës dhe e drejta zakonore e pashkruar dominon si në Bujanoc dhe Preshevë, ashtu edhe në Ranillug dhe Partesh, në kuptimin që viktimat hezitojnë t'i raportojnë problemet e tyre në polici apo punëtorë të qendrave për punë sociale. Arsyeja për këtë është, para së gjithash, mosbesimi se komuniteti të cilit i përkasin do ta kuptojnë se çfarë është viktimja, se do të gjejnë mbështetje dhe jo dënim. Zakonisht viktimja e dhunës nuk ka mbështetjen e të afërmeve apo edhe të prindërve. Rregulli i pashkruar është se një martesë e keqe është më e pranueshme për shoqërinë sesa një divorc. Sigurisht, e drejta e zakonshme e përfaqësuar këtu është se trashëgimia nuk ndahet në mënyrë të barabartë në familje, ku në shumicën e rasteve gratë dëmtohen, gruaja si viktimë në këtë rast nuk gëzon të drejta pronësore dhe nuk ka mundësi të lërë martesën në mënyrë arbitrare. Ky fakt vetëm e dekurajon viktimën e dhunës nga denoncimi i dhunës. Shpesh, rezultati i mos raportimit, pra vendimi i viktimës për të vuajtur, çon vetëm në një përkeqësim të situatës dhe pasojat shpesh janë rrahje fizike. Fatkeqësisht, jemi dëshmitarë të pasojave të vrasjeve. Një aspekt tjetër i së drejtës zakonore është se kur flasim për detyrim në marrëdhënie seksuale, vetëm ajo lloj dhune nuk raportohet për shkak të turpfit dhe përsëri për shkak të keqkuptimit të komunitetit. Në Ranillug dhe Partesh, e drejta zakonore ka një dimension tjetër, që është se "gjithçka duhet të qëndrojë në familje". Për këtë arsye, familja dhe komuniteti janë më të

mbyllura. Ka edhe shkaqe të tjera, përkatësisht: konsumimi i alkoolit, ndarja e pasurisë mes familjarëve, xhelozia, bixhozi. Edhe këtu paraqitet se pasuria e paluajtshme trashëgohet kryesisht nga burrat, se gruaja nuk duhet të jetë e pavarur ekonomikisht, se gruaja nuk mund të jetë aktive politike, se ka një nivel më të ulët vendimmarrjeje. Këtu do të veçoj një fenomen tjetër, që është se anëtarët e moshuar të familjes janë të përjashtuar nga jeta shoqërore, shpesh janë të izoluar dhe një numër prej tyre ndihen të refuzuar. Duhet theksuar se në të katër komunat nuk ka asnjë qendër gerontologjike, si dhe nuk ka besim të komunitetit se ato duhet të vendosen në qendrat rajonale, sepse nuk ka komunikim ndërmjet komuniteteve në atë nivel institucional me ato institucione. Pra, pjesëtarët e komunitetit serb nuk vendosin të kërkojnë akomodim në qendrat në Kosovë, dhe ka raste edhe me komunitetin shqiptar në Preshevë dhe Bujanoc, por në numër më të vogël. Në mesin e popullatës më të vjetër në Ranillug dhe Partesh, ekziston një mendim i mosbesimit për shkak të përkatësisë etnike si dhe barrierave gjuhësore. Ky mendim mbizotëron edhe kur bëhet fjalë për mos raportimin e dhunës në familje nga viktimat.

Pasoja

Një numër i shtuar i rasteve të raportuara të dhunës, viktimat e dhunës e denoncon rastin në polici kur është rrahur, viktimat kthehet te autori i krimit, dhunuesi manipulon dhe shantazhon lehtësisht viktimën. Një viktimë e dhunës në familje nuk gjen mirëkuptimin e komunitetit dhe shpesh izolohet si nga familja ashtu edhe nga shoqëria, veçanërisht kur kthehet në shtëpi pas raportimit. Ajo familje nuk është më në gjendje të funksionojë dhe nuk ka raste që autori të mos jetë përsëritës. Mbështetja institucionale është e dobët ose inekzistente, kështu që e ndërlikon më tej situatën familjare dhe vetëm e bën viktimën të vuajë më gjatë. Kjo kontribuon edhe në faktin që viktimat nuk e denoncon dhunën herën tjetër.

Problemet në parandalimin dhe mbrojtjen e viktimave të dhunës me bazë gjinore

- Deri më tani mungon interesimi, kapaciteti dhe stafi profesional i mjaftueshëm në Qendrat Rajonale për Punë Sociale për t'iu përkushtuar zgjidhjes së problemeve në nivel lokal.
- Deri më tani ka mungesë të interesimit të mjaftueshëm nga ana e vetëqeverisjes lokale për t'iu përkushtuar familjeve dhe zgjidhjes së problemeve sociale.
- Nuk ka ose ka aktivitete shumë të dobëta që edukojnë drejtpërdrejt grupet e pambrojtura për të drejtat e njeriut.
- Për shkak të mungesës së bashkëpunimit institucional në mes të këtyre katër komunave, kemi pak besim të qytetarëve në mbrojtjen institucionale, edhe pse migrimet e popullsisë ndodhin në të dy drejtimet e këtyre dy rajoneve (Gnjilane dhe Vranjë).
- Bashkëpunimi ndërmjet policisë nuk ekziston në të gjitha nivelet, nga kufiri, rajonal në vendor. Pasoja e kësaj është se kriminelit ose autori i krimit mund të strehohen lehtësisht në një sistem tjetër juridik ku nuk ka ndjekje penale sepse sistemet nuk e njohin njëri-tjetrin.
- Mendimet e krijuara nga e drejta e zakonshme e pashkruar ndryshojnë ngadalë dhe prodhojnë probleme që janë të vështira për t'u zgjidhur. Numri i qendrave për grupe të pambrojtura është i pamjaftueshëm.

- Sistemi arsimor është pasiv dhe nuk njih kategori ose nuk punon mjaftueshëm në edukimin e fëmijëve të shkollave dhe popullatës për të drejtat e njeriut, në rastin tonë për trafikimin dhe trafikimin e qenieve njerëzore, dhe veçanërisht jo për dhunën me bazë gjinore, dhunën ndaj të dobëtve, të sëmurë, njerëz me aftësi të kufizuara zhvillimore dhe dhunë nga bashkëmoshatarët.

Problemet e përbashkëta karakteristike të Bujanocit, Preshevës, Ranillugut dhe Parteshit

- Fatkeqësisht, janë të pakta mediat në këto fusha që informojnë publikun e gjerë në atë mënyrë që shoqëria të njihet me mekanizmat e parandalimit dhe mbrojtjes së viktimave të dhunës, por shumica e mediave publikojnë informacione si sensacion kur viktimat tashmë ka vuajtur dhunës. Duhet thënë se edhe më pak publikohet për viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore. Kjo temë duket se është e sigmatizuar sepse ky informacion për mediat, kur mbulohen faktet bazë, pushojnë së qeni sensacion. Nuk ka interes për gazetarinë investigative. Përkatësisht, mediat në këto katër komuna janë të pamjaftueshme dhe të pavarura ekonomikisht për të ekspozuar rrjetin e kontrabandistëve, trafikimit të qenieve njerëzore apo për t'u marrë me viktimat.
- Shumica e qytetarëve në zonat rurale, e veçanërisht qytetarët e këtyre katër komunave, nuk janë të vetëdijshëm për trafikimin e qenieve njerëzore apo format e dhunës me bazë gjinore, njohjen dhe mënyrat e njoftimit të organeve kompetente për parandalim.
- Qytetarët gjithashtu kanë frikë se nëse raportojnë jo vetëm dyshime, por edhe kur janë dëshmitarë okularë të veprave kriminale, të denoncojnë në polici për shkak të komplikimeve të mundshme me familjarët e autorit, hakmarrje të autorit. Ata gjithashtu besojnë se nuk do të kenë mbrojtjen e duhur, por edhe për arsye se nuk duan të jenë pjesë e proceseve gjyqësore.
- Publiku nuk është mjaftueshëm i informuar për rregulloret ligjore në lidhje me mbrojtjen e viktimave, për sistemet e mbrojtjes dhe institucionet që ofrojnë mbrojtje.
- Autoritetet e sigurisë nuk janë ndërvepruese me qytetarët lidhur me këto çështje.
- Qendrat për punë sociale nuk kanë kapacitet të mjaftueshëm për të mbuluar punën e gjithë komunës.
- Sistemi arsimor nuk merret mjaftueshëm me këtë çështje dhe nuk i përpunon këto tema dhe çështje.
- Qytetarët nuk e kanë zhvilluar mjaftueshëm vetëdijen se disa norma të së drejtës zakonore nuk janë në frymën e parimeve moderne demokratike dhe nuk janë në përputhje me ligjin aktual.
- Pushtetet vendore nuk janë në gjendje të kujdesen për familjet e dobësuar ekonomikisht. Nuk bëhen strategji afatgjata për përmirësimin e gjendjes materiale të më të varfërve.
- Organizatat civile individualisht nuk janë zhvilluar në mënyrë të mjaftueshme për të zhvilluar në mënyrë të pavarur programe për fuqizimin e grupeve vulnerabël në komunitetin e tyre.

REKOMANDIME

1. Të forcohet bashkëpunimi i Vetëqeverisjeve Lokale në nivel të bashkëpunimit të Qendrave të saj për Punë Sociale përmes rrjetit të organizatave civile kur kjo është e pamundur përmes linjës së drejtpërdrejtë.
2. Lidhja e rrjetit të sapokrijuar në nivel të Organizatave Civile me institucione të specializuara që merren me mbrojtjen dhe kujdesin e viktimave me qëllim përmirësimin e parandalimit dhe mbrojtjes.
3. Inkurajimi i komunikimit online ndërmjet administratave policore dhe policisë kufitare me qëllim parandalimin e kontrabandës dhe trafikimit të qenieve njerëzore.
4. Të forcohet sektori joqeveritar për të punuar drejtpërdrejt me popullatën për tejkalimin e normave të së drejtës zakonore.
5. Me personel të forcuar dhe ekonomikisht të forcohen shtëpitë e sigurta.
6. Ofroni asistencë trajnimi shtesë për punonjësit e punës sociale, punonjësit në shtëpi të sigurta, policinë që merret me migracionin, trafikimin e qenieve njerëzore dhe dhunën me bazë gjinore.
7. Të themelohet në Partesh një qendër për zhvillimin e shërbimeve lokale që ofrojnë mbrojtje sociale në bazë të parimit të funksionimit të saj në Vranjë.
8. Forcimi i medias nëpërmjet trajnimit të gazetarëve në kërkimin dhe monitorimin e rrugëve të migrimit dhe inkurajimi i gazetarisë hulumtuese.
9. Rrjeti duhet të monitorojë procesin e trajtimit dhe trajtimit të viktimave nga policia, prokuroria, punonjësit e punës sociale, shtëpitë e sigurta dhe mënyrën e raportimit në media.
10. Rrjeti i shoqërisë civile duhet të ndihmojë qeveritë vendore të krijojnë ekipe për të luftuar trafikimin e qenieve njerëzore dhe dhunën me bazë gjinore, ku rrjeti do të ndihmonte në krijimin e planeve lokale të veprimit.

* rrjeti i shoqërisë civile me emrin joformal "Më ndihmo" u krijua pas katër seminareve dhe trajnimeve nga trajnerë të licencuar në fushën e trafikimit të qenieve njerëzore dhe dhunës me bazë gjinore dhe është rezultat i projektit "bashkëpunimi ndërkufitar në luftën kundër trafikimit njerëzorë".

Rrjetën e përbëjnë Shqiptarët, Serbët dhe Romët nga Bujanoci, Presheva, Ranillugi dhe Parteshi të arsimit dhe profesioneve të ndryshme.

Qëllimi i rrjetëzimit është tejkalimi i vakumit të krijuar për shkak të zhvillimeve politike në bashkëpunimin ndërmjet ministrive të punëve të brendshme të Serbisë dhe Kosovës, përmes shkëmbimit të ndërmjetëm të informacionit.

Mandati i këtij rrjeti është mbledhja dhe përpunimi i të dhënave nga qytetarët dhe përcjellja e tyre në policinë kufitare, lokale dhe rajonale në Vranjë dhe Gjilan.

Komponent i rëndësishëm është vendosja e komunikimit dhe bashkëpunimit të ndërsjellë ndërmjet institucioneve, shtëpive të sigurta, qendrave për punë sociale, mediave, sektorit civil dhe akterëve të tjerë që kanë të bëjnë me këtë çështje nga Bujanoci, Presheva, Ranillugu dhe Parteshi.

Qëllimi i rrjetit është që të ketë një efekt parandalues dhe të punojë në paralajmërimin e hershëm të institucioneve dhe organeve të sigurisë, si dhe të imponojë përgjegjësi më të madhe në shoqëri përmes ndikimit të saj dhe të marrë pjesë aktive në luftën kundër trafikimit dhe kontrabandës me qenie njerëzore, si dhe parandalimin dhe mbrojtjen e viktimave.

Centar za mir i toleranciju Priština

2023

Centar za mir i toleranciju Priština
www.ngocpt.org
2023

